

HORVÁTH ISTVÁN – TÖZSÉR PÉTER

MAJER ISTVÁN

Majer István (1813–1893) teológiai doktor, stagni választott püspök, nagyprépost 1813. augusztus 15-én született Mocsonokon (ma Szlovákia területén található). Az elemi iskoláit Érsekújváron, középiskolai tanulmányait a bencés rend esztergomi gimnáziumában végezte, majd tizenöt évesen papnövendék lett Nagyszombatban. 1836. augusztus 29-én Vácott szentelték pappá. Ezt követően rövid időre Muzslára került segédlelkésznek, majd 1838-tól Esztergomban, a belvárosi plébánián folytatta lelkipásztori tevékenységét. Ez egyben hittanári munkát is jelentett, amit mind Muzslán, mind Esztergomban nagy lelkesedéssel és szívesen végzett. Ennek is köszönhetően 1842-ben Kopácsy József (1775–1847) érsek őt kérte fel az általa alapított tanítóképző tanárának.

1849 őszén munkája elismeréseként újabb megaszteltetés érte Majert: a pesti egyetem bölcsészeti karának tanárának választották. 1851-ben kinevezték a pest-budai városi elemi iskolák és a magán- és nyilvános iskolák főtanfelügyelőjének, emiatt egyetemi állásától megvált. Több új kísérleti tervet is sikerült a magyarországi gyakorlatba átültetnie, így például 1852-ben az egyik alapítója lett az első pesti óvodának.

1857-ben felmentését kérte hivatala alól, és Kültre került (falu Szlovákiában, a Nyitrai kerületben található) plébánosnak. A kürti évek alatt nem csak lelkipásztorra volt az ott élőknek, de nevelői, népművelői tevékenységét is végzett. 1866-ban kanonoki kinevezése a kürti évek végét jelentette. A következő időszakban az egyházi ranglétrán egyre magasabbra került, de papi tevékenysége mellett a közéletben is aktív szerepet vállalt. 1893. november 21-én hunyt el Esztergomban.

Végrendeletében rokonságán kívül sok szociális intézményről, iskoláról, alapítványról gondoskodott. Arra is volt gondja, hogy alkalmazottai egy évi bérét előre kifizessék. 1893. november 24-én az

esztergomi Belvárosi temetőben helyezték örök nyugalomra.

Élete túlnyomórészt Esztergomhoz és környékéhez kötődik. Esztergomi papként, majd később kanonokként jelentősen hozzájárult a város szociális és kulturális fejlődéséhez. Bár fő tevékenysége a nevelés és az oktatás volt, sokoldalúsága, kreativitása más területeken is megmutatkozott: írásait, alkotásait, jó célok érdekében munkálkodó tetteit kortársai is megörökítették.

Majer István hagyatékát az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár őrzi. Hatalmas aprónyomtatvány-gyűjteményében a korszak egy egészen különleges lenyomata őrződött meg, ezúttal azonban az eddig ismeretlen, kéziratban maradt Balatonfelvidéki Kalauza (jelzet: Ms.V.364) kerül közlésre. A könnyebb érthetőség kedvéért szögletes zárójelben kiegészítettük és néhány magyarázó lábjegyzettel is elláttuk Majer István sorait.

MAJER ISTVÁN
prépost a Kültre és nagyprépost Esztergomban
1842-1893
Kültre és nagyprépost Esztergomban
1842-1893

MAJER ISTVÁN

KALAÚZ ESZTERGOMBÓL BALATON KIES VIDÉKÉRE 1842.

Balaton Füredre. Két roppant vendéglő ad száll[1]ást, vagy huzamosb időre a szomszéd Arácsi gazdák olcsóbbak. Itt óva kell nyúlni mindenhez, mert szerfölött borsos áru.¹ Fürdő három rendű

vagyon[:] meleg savanyuvíz, melegbalatoni víz és hidegbalatoni, fürdés előtt az inspectornál kell jegyet váltani. A hideg fürdő igen gyógyszerű és kellemetes. A Sétatéren kínálkozó savanyú vízből tet-

szésedre ingyen ihatsz. A kocka játéktól, tolvajoktól és gyanús személyektől, Füred e három mételyétől óvakodjál. Színészet esti 4 órakor. Táncz naponként a vendéglő teremben vacsora alatt.

A Füredi fürdőből kirándulhatni Tihanyba vagy a vitorlás csolnakon, vagy Füredi (falu ¼ órányira) kocsikon. (T. i. savanyú víz körül ostoros kocsik vesztegelnek, kik 1 p[engő] f[orin]tért átszállítanak.) Tihanyban² a régi templom, kolostor megtekintendő. Sió[fok] és Füred és Keszthely felé a kilátás meglepő, nevezetes az úgynevezett balatonyi kecskeköröm, melyet itt csekély pénzen lehet szerezni ácsorgó gyerkőczeitől. Különösen meglátogasd csöndes időben az országos hirű vis[s]zhangot, melly a világos és harsány toroknak 14 szótagát igen jelesen veri vissza s így egész verset, hahotát, füttyeket, éneket, zajt igen igen meglepőleg utánoz, hanem egy négyszögölnyi szakaszt kell meglesned. Ha szerét teheted, Tihanyból derületkor lesd meg a hajnalt, melly a Balaton tükreéből bájpompában úszik fel.

Tihanyból vissza Füredre, honnan Országuton Badacsonynak menőleg e faluk érintenek: Örvényes, Udvari, Akali, Ságh. Itt balra a Balaton partján szembeülnő Vérkút Fürdő. Tovább: Zánkó, Köveskállya, Kővágóórs, Szentbék[k]állya, Kisfalud és Mindszentkállya szép vidéket körítnek, azután Nemes- és Káptalan-Tótkeszi, Csobáncz Rom vár alatt elérsz Tördemiczre, és pedig ha Füredről 6 órakor indultál, jókor ebédre. Tördemicz kised falú [a] Badacsony tövében. Innen fölséges a kilátás, melyet Szigliget romvár, Sz[ent] György, Haláb, Csobáncz, Gulyacsi hegy és Badacsony, mindannyi különös alvó s sajátságos ex-vu[l]kanok képeznek egykereken. Szeles plebános ur³ Tördemiczen, ki valódi magyar szívvel fogadja vendégeit, ki szíves lesz téged is körül vezetni Badacsonyi szőlőkön, hol lávadarabokat is találsz, és Balaton-Szigligetnek is vidék[e] elbájol.⁴ Vess pillanatot Kisfaludy Sándor szőlőire, mert itt pendít[t]ettek meg Himfynek jeles szívhúrjai.⁵

Tördemiczről Keszthelyre menet Szigliget alatt, mellyen túl a kanyarodó és fehérlő út dombjáról vissza és vissza pillants, mert váratlan leend előted a gyönyörű kilátás. Tovább balra a Balatonba befut egy domb[:]. Sz[ent] Mihály hegy, mely ösmeretes Kisfaludy Sz[ent] Mihály hegyi remetéről,⁶ méltó ide térni, mert gyönyörű élvezetet nyújt a kilátás.

Itt Keszthely határában leendsz, e város sok lakosai szőlőhegyekben is laknak, s ott illy hely külön név[vel], bíró[val], p[ince]mester[rel], temp-

lom-[mal] és sírkerttel vagyon.⁷ Tördemicztől Keszthelyik 3 óráig tart az út. Keszthelyen jelenleg Pillich Antal káplán urat,⁸ iskolatársamat ajánlom útmutatóul, legelől ki kell rándulni Fenékre, itt híd vezet át a Balatonon Somogy v[ár]megyébe,⁹ itt ha időzhetsz, remek halászlévet ehetsz. Visszajövet megtekintendő a Georgikon gazdasági iskola szép museumával, botanicus kertjeivel együtt, ezután Festetics gróf Kastélyja és nagy kertjei. Kastélyjában sok olasz kép, szép kápolna és nevezetes Könyvtár, s ha még a goth[icus] templomot megnézed, tovább mehetsz Rezi és Tátika Rom vára alatt Szántódon keresztül Sümege, hol a Rom vár, püspöklak, plebania templom, barátklasztrom nevezetesb helyek.¹⁰ Különös bókodat megérdemli itt lakó classicus költőnk, Kisfaludy Sándor.

Keszthelyről délután elindulván 3 óra alatt Sümege, vagy. A Sas vendéglő jó fuvaros. Sümege reggeltől estig Pápara illy vonalon: Rendek, Káptalanfa, Devecser. Ennek szomszédjában vagyon Somló hegye egy hason nevű rom várral, tövében vagyon Doba gr[óf] Erdődy Kajetán¹¹ igen szép kastélyával, innen Noszlopra, Pölöske, Ganna, galánthai gr[óf] Eszterháziak gyönyörű sírboltjukkal és Döbrente rom várral. Ide kirándulj!

Kovácsi és Pápa. A Benedictinus urak bár mellyike örömteljesen elvezet: a gyönyörű plebánia templomba, Misericordiánusokhoz,¹² Franciscánusokhoz, szép Calváriára, gr[óf] Eszterházy palotája s kertébe, Tizes (v[agy] köznyelven Tüzes) malomba, reform[átus] Collegium és ujonnan épülő synagógához,¹³ Casinóba, Porcellán-kőedény, posztó s papír gyárokba. Nyaranta itt jó hideg fürdő is leend. Páparól kirándulhatsz Tapolczafőre, igen derék források helyére, ezután megint Páparól az Ugodi Fürdőbe, vasas víz van itt. Szép helyen egy kis órányira, lassan Koppánynak szépen kísérelhetsz a Bakonyi erdőbe. Mereszd szemedet, én szerencsés valék két őzet látni. Két óra alatt, miután Gerincze patakon 13-szor átkeltél, kiérsz Bakonybélbe. A bátorságos¹⁴ bakonyban jelenleg az út. Innen Somhegyre [az] Üveghutába,¹⁵ s innen Pénzeskút[on], Aklin keresztül Zirczre, a Ciscerciták székhelyére, hol templomkert, könyvtár és folyton épülő klasztrom látható.

Zirczről Országút vezet Győrig. Legelől vagyon kis Esztergát, Csesznek rom vár, Sz[ent] Király, Varsány, Péterd, Ravasz, és Zircztől jó 4 órát menvén Sz[ent] Márton Pannonhegye,¹⁶ hol a pompás templomtorony, klasztrom, kert, könyvtár és gyűjtemények, vízvezetés, mindannyi szemléletre méltó tárgyak. Innen 2 órányira esik Győr szép vá-

ros, székes templom, püspöklak, Academia, Carmeliták, sétatér, színház, őrtorony bástya, Duna, Rába, Rábcza, Sziget, vásártér, pátent lövészház megsemlélendők. Itt Valerianus, az Academiának Hung[arica] Professor[a]¹⁷ megkeresésedre szíves leend vezetni.

Győrből lehet Hedervár, Óvár, Mosony, Posonynak venni az utat, ám de közelebb és kerekkebb Győrből Gönyűig társas kocsin reggeli 6 ½ órától 9-ig, hol 10-kor reggel fölül a gőzösre, melly 12-ig leröptet Komáromba, itt méltó kiszá[ll]ni a Jegyzetek:

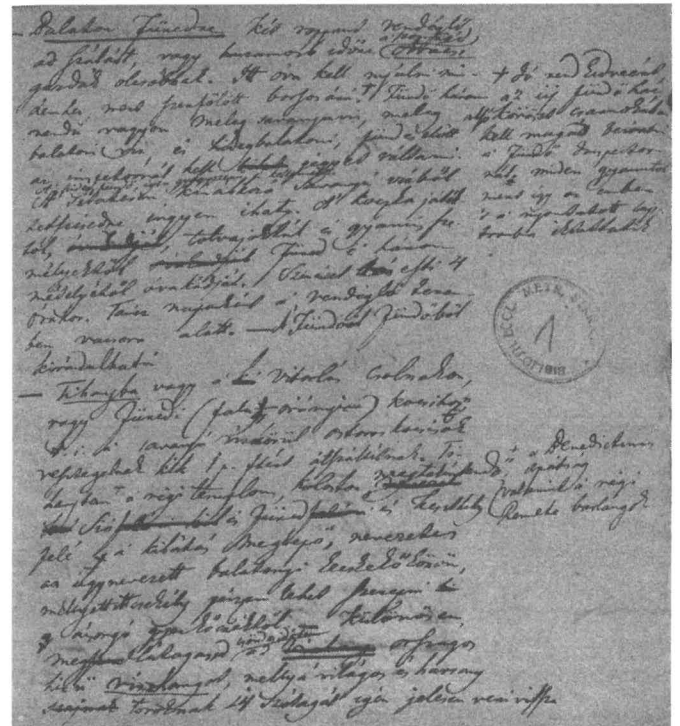
1. „Jó rend kedvéért az új fürdőház alsó köröszet csarnokában kell magad beírni a Fürdő Inspectornál. Minden gyanutól ment így az ember s a nyomtatott lajstromba iktattatik.” (Majer István eredeti lábjegyzete.)
2. „A Benedictinus apátság, valamint a régi Remete barlangok.” (Majer István eredeti lábjegyzete.)
3. Szeles Ferenc (1800–1885) 1834 és 1881 között volt Badacsonytördemic plébánosa. <https://sematizmus.veflevertar.hu>
4. „Kóstold a Badacsonyi úrmöst!” (Majer István eredeti lábjegyzete.)
5. Utalás Kisfaludy Sándor (1772–1844) 1801-ben írt *Himfy szerelmei* című művére.
6. Utalás Kisfaludy Sándor *A szentmihályhegyi remete* című művére.
7. A 18. század folyamán a Festetics család megfosztotta a keszthelyi polgárokat a szabadságlevelüktől és kiterjesztette földesúri jogait. Az intézkedések miatt sokan kiköltöztek a környező falvakba. A századfordulóra a kivándorlás már olyan méreteket öltött, hogy a vármegye végzésekkal akarta a lakosságot visszakényszeríteni a városban. A fent tárgyalt esztendőben is született ilyen végzés, de a hegyi lakosok újra megtagadták a visszaköltözést. Bővebben: VAJKAI A., *A magyar nép életmódja* (Budapest 1999) 182–185.
8. Pillich Antal János (1813–1878) 1840 és 1843 között volt keszthelyi káplán. <https://sematizmus.veflevertar.hu>
9. Az 1839-ben átadott fenékpusztai, cölöpökre épített Zala-hídról van szó.
10. „Vezérelhet a tisztelt Czerhák káplán úr.” (Majer István eredeti lábjegyzete. Czerhák József [1811–1877] 1839 és 1843 között volt sümegi káplán. [https:// sematizmus.veflevertar.hu](https://sematizmus.veflevertar.hu))
11. Erdődy Kajetán (1795–1856) császári és királyi kamarás 1820-ban kezdte építtetni a dobai kastélyt. Bővebben: MEDGYESY M., „A Somló és környékének kultúrtörténete” in *Megyei Pedagógiai Körkép* 1988/ 3.
12. A Betegápoló Irgalmasrend 1757-ben alapított kórházat Pápán.
13. A pápai zsinagóga 1846-ban készült el.
14. Archaikus: biztonságos.

régi várat megnézni, s kivált az újonnan épülő határ vár vonalt,¹⁸ úgy szinte a v[ár]megyei rabdolgoztatóházat,¹⁹ Sz[ent] András templomot, Szigetet. Vezetőid lehetnek a 3 derék káplán egyike.

Komáromból kocsit kapsz 4 p[engő] f[orin]tért, de még jobb bevárni azon nap délig a gőzöst, melly kedveseidnek örömeire déleesti 4 órára vissza röptet Esztergomba.

– 1842. Augusztusban.
Isten vezéreljen!

15. A Bakonybél község melletti Somhegy-pusztán a 19. sz. elején létesült üvegghuta 1859-ig működött.
16. Pannonhalmáról Majer István később külön tanulmányt írt „Szent-Márton Pannonhegyén” címmel a *Vasárnapi Újság* 1856. június 22-i számában.
17. Ramóczy Valerián (1807–1864) pap, tanár, 1838 és 1850 között a győri akadémián a magyar nyelv és irodalom tanára.
18. A komáromi erődrendszer ún. Nádor-vonalának utolsó építési szakaszáról van szó. Az öt bástyát és az ezeket összekötő erődfalat 1839 és 1847 között fejezték be.
19. A reformkor jellegzetes büntetés-végrehajtási intézményei voltak a rabdolgoztatóházak. Komárom megyében 1839-ban adakozásokból, táncmultságok és lottójáték bevételeiből gyűlt össze a szükséges összeg az intézmények felépítéséhez. MEZEY B., *A munkáltatás szerepe a büntetés-végrehajtásban* (Budapest 2009) 496–506.

A kézirat egyik lapja

A szerkesztő megjegyzése: az 1842. évi fürdővendég-névsorból sikerült megállapítani, hogy Mayer (sic!) István esztergomi papsegéd 1842. július 15-én érkezett Esztergomból Balatonfüredre.